

150 іюдина
аіюішекарсіва у Јаіюдини

150 ГОДИНА АПОТЕКАРСТВА У ЈАГОДИНИ

Издавачи:

Завичајни музеј у Јагодини
Историјски архив у Јагодини

Уредници:

Бранислав Цветковић и Милорад Јовановић

Ауџори изложбе и каталога:

Љубица Здравковић, историчар кустос Завичајног музеја у Јагодини и
Драгослав Дедић, виши архивист Историјског архива у Јагодини

Уводни њексји:

МР Дејан Танић, Историјски архив у Јагодини

Техничка реализација и ликовна џосиавка:

Милутин Којић, историчар уметности

Лекџор:

Јелена Поповић

Прелом и шџамџа:

МВ графика, БЕОГРАД

Тираж:

1000

ISBN 66-902-609-2-7

Јагодина 2002

150 ГОДИНА АПОТЕКАРСТВА У ЈАГОДИНИ

ВЕК И ПО АПОТЕКАРСТВА У ЈАГОДИНИ

Све до почетка процеса стварања нововековне српске државе (1804-1835), у Србији није било ни трага организованом апотекарству, у модерном смислу те речи. Народ се „лечио“ разним лековитим биљем, али и гатањима, врачанем, молитвама и разним другим празноверицама. Овакво стање трајало је вековима, па није ни чудо што се традиција тзв. „народној лечења“, у великој мери, задржала и до данашњих дана. Својом вишевековном егзистенцијом, она је једноставно постала један од значајних архетипских елемената код Срба и саставни део наше традиције и фолклора. Постепеним ослобађањем од турске доминације, Србија је истовремено кренула релативно дугим и тешким путем европеизације. Један од саставних делова тог процеса било је и постепено организовање здравства и довођење *евројски школованих* лекара и апотекара.

Као власник прве приручне апотеке у Србији у 19. веку, помиње се, још 1813. године, Грк Антон Делини, који је из Земуна прешао у Београд да би радио као лекар у турском гарнизону. У периоду после окончања

устанака у Србији, прва цивилна приручна апотека била је власништво италијанског лекара Вита Ромите из Ливорна, који је до 1823. године био лични лекар београдског везира, а потом је прешао у службу кнеза Милоша. Јагодински мезуданција Јанићије Радовић, својим писмом, од 29. априла 1823. године, известио је кнеза Милоша о доласку у Јагодину лекара Вита Ромите и његовог *ајојшекара* Петра из Трста. Било је очигледно да су ова двојица италијанских медицинара пролазила кроз Јагодину, путујући за Крагујевац (тадашњу престоницу Србије), у намери да ступе у службу српског кнеза. Вито Ромита је остао у Крагујевцу до 1824. године, када је премештен у Београд, где је пренео и своју приручну апотеку, која је постојала до 1828. године.

Поред поменутих приручних апотека, у Србији су се лекови могли пронаћи једино у појединим дућанима или код путујућих трговаца – на вашарима или црквеним саборима. Међутим, многи од ових трговаца били су обичне варалице, па народ није имао корист већ штету од куповине и коришћења њихових „лекова“.

Прва права апотека у Србији, отворена у Шапцу 1826. године, била је власништво Јеврема Обреновића. У Београду је прву апотеку отворио (1830. године) Матеја Јовановић, дипломирани апотекар из Земуна.

У време отварања првих апотека, у Србији нису постојали закони који би регулисали ову делатност, као ни здравство у целини. За почетак увођења законских мера у здравству била су нарочито важна два акта: први Хатишериф (1830.) и Сретењски устав (1835.) На основу њих, настао је извештај број санитарних уредби и упутстава. У овој, *првој фази законској реулисања здравства* у Србији, посебно је био значајан **Указ о саставу државној савети и кнежевој кабинети и дужностима министара**, издат на основу Устава из 1835. године. Поред осталог, Указ је прописивао да је у Србији неопходно „... завести школе за хирургије и бабице, марвене лекаре и айошекаре”. У проучавању развоја апотекарства у Србији, пажњу заслужује и једна уредба кнеза Милоша из 1837. године, којом се регулисала контрола продаје лекова. По овој уредби, била је забрањена продаја лекова без *писменој одобрења полиције*, које се добијало, искључиво, на основу *рецейша дипломираног лекара*.

Нови, озбиљнији и дугорочнији, процес ширења медицинске заштите у Србији, започео је 1839. године, када је Попечитељство унутрашњих дела, на предлог др Карла

Пацека (тадашњег привременог начелника Санитета), поставило *окожне физикусе* (лекаре) у Београду, Шапцу, Смедереву, Чачку, Ужицу и *Јајодини*. Кнежевим указом, од 7. августа 1839. године, за првог физикуса Окожја јагодинског постављен је др Карло Белони. Њему су, 4. септембра исте године, била предата **Насијавленія за окожне лѣкаре и физикусе**, која су у 23 тачке одређивала права и дужности окожних физикуса. У својој 12. тачки, **Насијавленія** су прописивала да: „У месту где има *айошека*, недозвољава се Физикусу своје лекове болним издавати, но где ове нема, ту је он дужан о свом *ипрошку малу айошеку држаиши* ...”. Из овога се јасно види да су делатности физикуса и апотекара биле јасно одвојене, мада су сви медицинари у округу стављени под контролу окожног физикуса. „Остали Доктори, *Айошекари* и Бабице, који се у Окожју налазе, потпадају *надзираиши Окожної Физикуса*”. (13. тачка **Насијавленія**). Положај и делатности апотекара биле су додатно регулисане доношењем посебног законског прописа – **Правила за државну айошеку и за јавне айошеке** (1845.)

Први покушај да се отвори апотека у Јајодини забележен је 1846. године, када је шидски апотекар, мр Август Козјак, показао интересовање да отвори апотеку у нашем граду. Од тога је одустао сматрајући да са апотеком, „... не би могао *маишеријално оисијати*”. О потреби отварања апотеке у Јајодини, српским властима је писао и др Јосиф Панчић (1847), тадашњи физикус

Окружја јагодинског. Свој захтев је образложио тврдњом да је Јагодина једна од најзначајнијих вароши у Србији, која лежи уз главни друм, са великим бројем *сѝраних радника* (Фабрика стакла), који су навикли да се лече *код школованих лекара и айѝекара*.

Поред приручних апотека које су држали окружни физикуси, у Јагодини су се лекови могли набавити и у појединим дућанима, који су их продавали на основу већ поменуте уредбе кнеза Милоша из 1837. године. Да је овакво стање могло да доведе до неорганизованости и злоупотребе у продаји лекова, показује и случај јагодинског трговца Косте Ђукића који се почетком 1851. године жалио Попечитељству унутрашњих дела да је окружно начелство доделило концесију за продају лекова (коју је до тада он имао) трговачкој компанији Коце Милосављевића, такође Јагодинца. Попечитељство је од окружног начелства затражило (28. фебруара 1851.) хитан извештај и образложење оваквог поступка. Можда је овај случај и убрзао довођење школованог апотекара и отварање апотеке у Јагодини. Неколико месеци после жалбе трговца Ђукића, апотекар (*маѝсѝар фармације*) Ђорђе Крстић из Руме, затражио је (у јулу 1851.) дозволу за отварање апотеке у Јагодини. Решењем кнеза Александра Карађорђевића, од 10. септембра 1851. године, Ђорђу Крстићу је било дозвољено да отвори апотеку у Јагодини, која је почела са радом 22. августа 1852. године.

Крстићева апотека радила је 19 година по важећим прописима, што су потврђивали извештаји окружних физикуса. На пример, у извештају физикуса, др Младена Јанковића, за 1860. годину, стоји: „Апотека овдашња која овди већ од *десет* (?) година постоји добро је уређена и са довољно нуждним и добрим лековима снабдевена, када је у прошлом октобру месецу через предписанијем Попечитељства внутрени дела од 28-ог септемврија т. г. СН=1515 одређеном комисијом прегледана.”

Због слабог здравља и немогућности да даље води апотеку, Ђорђе Крстић је одлучио да је прода 1871. године (из истих разлога, то је први пут покушао још 1859. године). Апотекар, мр Антоније Шохај (пореклом Чех), поднео је средином 1871. године, молбу Министарству унутрашњих послова да му се дозволи куповина Крстићеве апотеке. Одлуком Министарства, од 4. августа 1871. године, апотекару Шохају било је дозвољено да оствари ову концесију. У међувремену, санитарско законодавство у Србији било је допуњено *Законом за айѝеке и айѝекаре* (1865.) који је донет за време владавине кнеза Михаила Обреновића. Поменути закон је до танчина објаснио и регулисао прописе који су се односили на апотекарску делатност.

Апотека мр Антонија Шохаја радила је без проблема све до почетка српско-турских ратова (1876-1878), када је апотекар Шохај био мобилисан као војни апотекар

Шумадијске дивизије и послат на фронт. Крајем јула 1876. године, Антоније Шобај је послао молбу Министарству унутрашњих дела да га врати у Јагодину, где би „... *од веће ползе* (користи) *био*”. Наиме, у време поменутих ратова, борбе су се водиле на само 60-80 км од Јагодине, која је због свог положаја представљала изузетно значајан логистички центар. Због великог броја рањеника који су се збрињавали у правим и импровизованим болницама у позадини, било је неопходно присуство медикара свих струка, као и велика количина лекова. Због тога је Министарство услишило Шобајеву молбу и вратило га у Јагодину три месеца касније. У време другог српско-турског рата (1877-1878), Шобајева аптека је радила пуном паром и снабдевала окружну болницу великим количинама неопходних лекова.

По завршетку српско-турских ратова донет је **Закон о реформи Санијетске сџруке** (1879.) који је ступио на снагу 1881. године. У тај општи закон био је унет у целини и већ поменути **Закон за ајошке и ајошкеаре** (члан 24). По њему су и даље окружни физикуси подносили извештај о раду апотекара који су деловали у њиховом подручју.

Мр Антоније Шобај водио је јагодинску апотеку све до своје смрти 1890. године, после чега су управу над њом преузели провизори. По закону, апотеку су могли да наследе

потомци преминулог апотекара, али искључиво у случају да су и сами по струци апотекари. Син апотекара Антонија Шобаја, мр Милоје Шобај преузео је управу над апотеком тек 1921. године, када је дипломирао у Загребу и тиме стекао сва права за вођење апотеке. У периоду између два светска рата, поред Шобајеве апотеке (*Св. Дух*), у Јагодини је почела да ради и аптека Густава Резнеровића (*Св. Никола*), која је била отворена 1932. године. Ова друга (Резнеровићева) јагодинска аптека налазила се у приземљу зграде данашњег Радничког универзитета.

Исте године када је мр Милоје Шобај преузео управу над апотеком свог покојног оца (1921.) у Краљевини СХС је донет **Закон о уређењу санијетске сџруке и о чувању народној здравља**, који је представљао, у ствари, допуну законских аката који су се односили на уређење здравства у Краљевини Србији, донетих 80-их година 19. века и почетком 20. века. Нова збирка закона о регулисању здравствене заштите, под називом **Ново санијетско законодавство**, састављена је у периоду од 1924. до 1927. године. Две јагодинске апотеке (Шобајева и Резнеровићева), радиле су по овим законима (који су били допуњени 30-их година), све до послератног периода, када је дошло до промене државног и друштвеног уређења у Југославији. Самим тим дошло је и до промене имовинског статуса јагодинских апотека. Шобајева аптека била је

конфискована 8. марта 1948. године, после чега је добила назив *Прва народна апотека*. Решењем Градског народног одбора, бр. 7324, од 2. априла 1948. године, за руководиоца апотеке постављена је мр Вера Миленковић, фармацеут Градске болнице у Светозареву. Апотека Густава Резнеровића била је откупљена од стране Градског народног одбора, 1. априла 1949. године, чиме је прешла у власништво државе и добила назив *Друга народна апотека*. Она је заједно са Првом народном апотеком чинила јединствену здравствену установу чији је заједнички управник била Вера Миленковић. За првог руководиоца Друге народне апотеке био је постављен фармацеут мр Д. Бартол. Решењем Градског народног одбора, од 27. септембра 1952. године, Прва и Друга народна апотека постају засебне установе са посебним финансијским и материјалним пословањем. Вера Миленковић је остала управница Прве народне апотеке, а за управницу Друге, била је постављена Милица Тасић, магистар фармације.

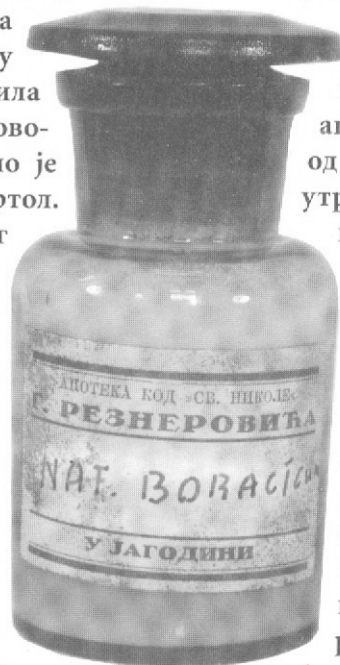
Друга народна апотека била је укинута средином 50-их година, а Прва је наставила са самосталним радом, све до 1962. године, када је била прикључена новоформираном Медицинском центру „Јагодина” у Светозареву. Од 5. априла 1974.

године, при Медицинском центру у Светозареву формирана је Фармацеутска служба „Фармација”. Оснивањем Здравственог центра у Јагодини, 13. децембра 1993. године, образује се Апотекарска установа, у чијем се саставу налази:

Градска апотека
Апотека Дома здравља и
Болничка апотека

Упоредо са развојем апотекарске службе, био је повећаван и број стручних лица (фармацеута), која су били неопходна за даљи развој апотекарства у Јагодини. У периоду од 1950. до 1980. године, био је утростручен број фармацеута. На почетку овог периода (1950.) у Светозареву је радило свега 4 фармацеута, а тридесет година касније, њихов број се попео на 12 (11 дипломираних и 1 на специјализацији).

Од почетка 90-их година стичу се услови за поновно отварање приватних апотека у Србији. Уставом Републике Србије из 1990. године, загарантована је равноправност свих облика својине (државне, приватне и друштвене), што је дало простора обнављању приватне иницијативе и у овој делатности. Прву послератну приватну апотеку у Јагодини отворио је Влада Павићевић 1990. године.

Данас у Јагодини постоје следеће приватне апотеке:

ДОО „Медикус” власника Бранислава Михајловића, Зелена пијаца 66, отворена 1992. године,

Самостална апотека „Нана”, власнице Мирјане Стефановић, Кнеза Лазара 6, отворена 15. 4. 1993 године,

Самостална апотека „Фармакон”, власника Владана Стевановића, Кнеза Лазара 107, отворена 1. 7. 1996. године,

ДОО „Медикус” (друга), власника Бранислава Михајловића, улица Милана Мијалковића 96, отворена 14. 7. 1996. године,

Апотека „Арника”. власнице Јасне Анђелковић-Миленковић, Зелена пијаца Е 19, отворена 7. 4. 1997. године,

ДОО „Феникс”-апотека „Свети Сава”, власника др Драгослав Радојевић, Ђуре Јакшића 1, отворена 14. 7. 1997. године,

Самостална апотека „Pharma”, власнице Милене Стојановић, Сретена Адића 2/2, отворена,

Самостална апотека „Здравље”, власнице Маје Нишавић, Кнеза Лазара 15, отворена 9.2. 1998. године,

Апотека „Медикус” (трећа), власника Бранислава Михајловића, Ламела А 2, отворена 1999. године,

Самостална ортачка апотека „Невен”, власница Мирјане Жакнић и Весне Максимовић, Кнегиње Милице 16, отворена 3. 4. 1999. године,

Самостална апотека „Фармакон плус”, власнице Весне Стевановић, Кнегиње Милице 108, отворена 23. 4. 2001. године,

Самостална апотека „Миленковић”, власнице Весне Миленковић, Вука Караџића 66, отворена 15. 5. 2001. године,

Самостална апотека „Алоја”, власнице Јасмине Спироски, Кнеза Лазара 103, отворена 1. 6. 2001. године,

Самостална апотека „Vita”, власница Жаклине Грујичић и Зорице Стевановић, Максима Горког 13, отворена 27. 11. 2001. године,

Самостална апотека „Врачар”, власнице Радмиле Николић, ЖИР, локал 12, отворена 17. 5. 2002. године и

Самостална апотека „Лек”, власнице Душице Милентијевић, Синђелићева 19, отворена 26. 8. 2002. године.

Овај списак јасно показује да је развој апотекарства у Јагодини у последњих 12 година био препуштен, готово искључиво, приватној иницијативи. У сваком случају, то је позитиван тренд који обезбеђује бољу и сигурнију снабдевеност лековима, а самим тим и ефикаснију здравствену заштиту становништва. Релативно велики број приватних апотека у Јагодини и динамика њиховог отварања, током 90-их година прошлог и у првим годинама овог века, открива велики потенцијал развоја апотекарства у нашем граду, које ће, надамо се, ићи узлазном линијом и наредних година.

РАЗВОЈ АПОТЕКАРСТВА У ЈАГОДИНИ 1852 - 2002

Ове године навршава се век и по од оснивања прве апотеке у Јагодини. Овај јубилеј је прилика да се јавности представе бољи историјски развој апотекарства од 1852. године па све до данашњих дана. Сарадњом две јагодинске културне институције, Завичајног музеја и Историјског архива, организована је изложба која је пред вама.

Бољим архивских и музејских фондова и збирки омогућило је ауторима изложбе да одаберу и представе неке од драгоцености које имају велику улогу у упознавању јавности са историјом до данашња. Поједине фотографије и документи, овом приликом, први пут „излазе” пред широку јавност, а међу њима издвајамо:

- *пасош оснивача апотеке Ђорђа Крстића, житеља вароши јагодинске,*
- *документ о отварању прве апотеке,*
- *лекарска сведожба др Рибникара, лекара у Јагодини 1883. године,*
- *фотографије породице Шохај на којима се види бољи друштвени живот данашње Јагодине,*
- *фотографије свих јагодинских апотека почев од Крстићеве, Шохајеве и Резнеровићеве,*
- *оригинални рецепти из ових апотека,*
- *Диплома трг Вере Миленковић,*
- *Одликовања и Укази лекара и апотекара из Јагодине,*
- *документи о отварању I и II народне апотеке после Друштва свештојске општина,*
- *врло ретке фотографије апотека из последњих година прошлог века, као и*
- *све данашње приватне апотеке у Јагодини.*

Сама изложба представља целину, подељену на три временска периода:

1852 – 1900. година,

1901 – 1947. година и

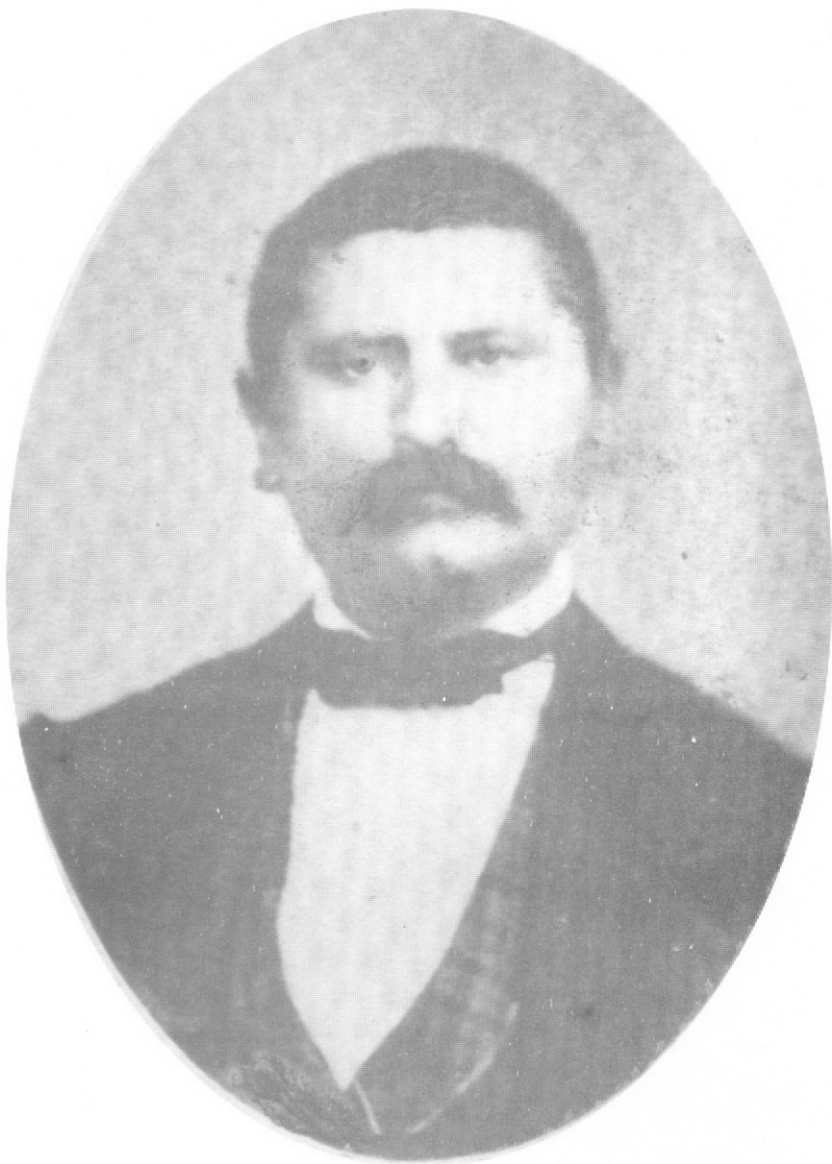
1948 – 2002. година.

Изложба „Развој апотекарства у Јајодини 1852 – 2002. године” представљена је документима, фотодокументима и фармацеутским сировинама из прошлог века, који на, на свој начин, приближавају најзначајније тренујуће из историје јајодинских апотека – од оснивања прве апотеке Ђорђа Крсинића 22. августа 1852. године, апотекарства у време Антонија Шохаја, значај породице Шохаја за развој ове делатности, здравствене институције у Јајодини између два рата, послератни развој и организација апотекарске службе, као и данашњи прелеп приватних апотека у Јајодини.

Ово је прилика да истакнемо да сва архивска грађа Завичајног музеја и Историјског архива која је представљена представља културно блага трајне вредности и основни је извор за проучавање политичкој, привредној, културној, просветној и здравственој развоја Јајодине.

Напоменимо да одабране фотодокументе и докумената у каталогу представљају пресек развоја апотекарства за прошлог век и по.

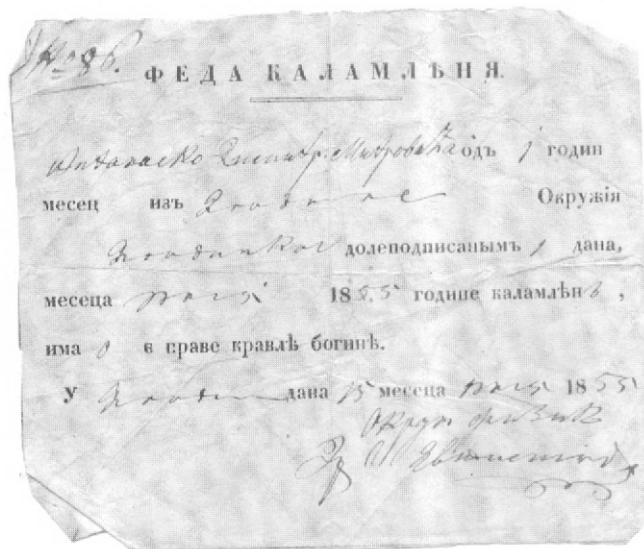
аутори изложбе

mr Борђе Крсџић, оснивач прве айошџеке у Јајодини, 1852. године

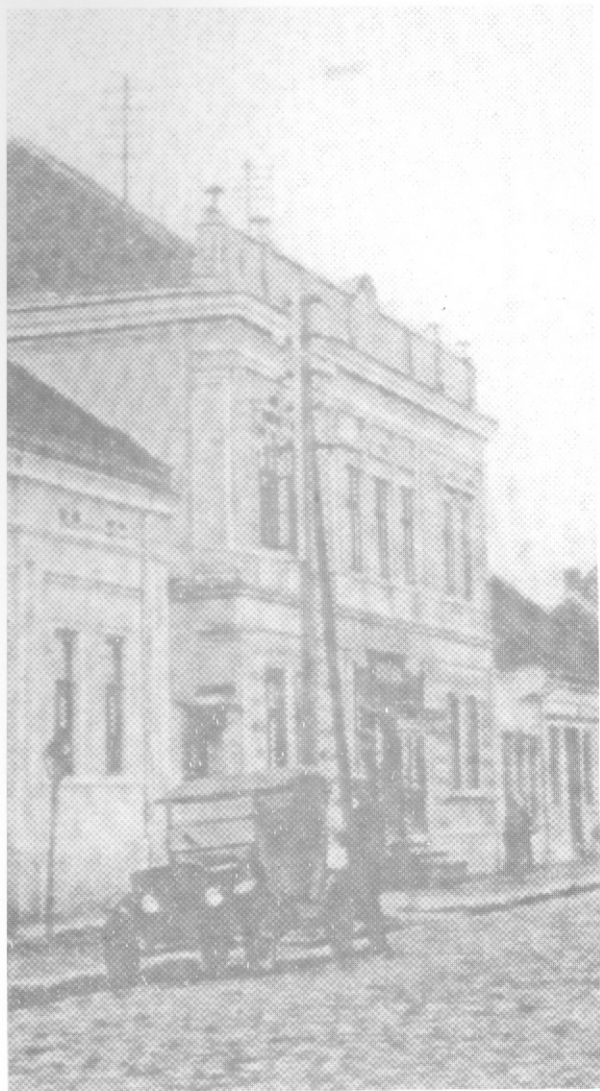
Прва јајодинска болница, у кући Аврама Пејронијевића

Феда (наредба) о вакцинисању боинѣ, XIX век

тр Анџоније Шохај, друџи власник њрве ајоџеке 1871 – 1890.

Шохајева кућа са айошеком
из 1884. године

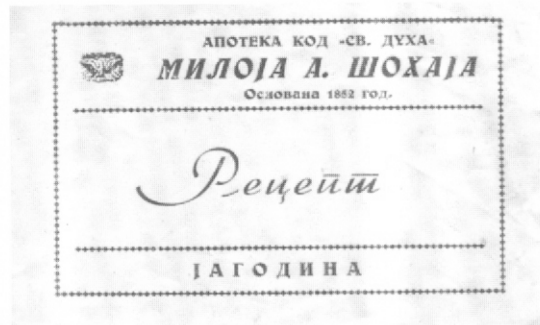

ИЗВЕШТАЈ

АПТЕКЕ МИЛОЈА А. ШОХАЈА — ЈАГОДИНА

ЗА Г. _____

Редни број	Датум	ПО РЕЦЕПТУ	ЛЕКАРА	ЦЕНЕ	
				дин.	п.
	19. 7. 1907	30 јачих капсула	Н. Павловић	25	
			К. Милојевић		
		Свагарик у маслама			
		Трештурница			
		Миле А. Шохаја			

*Апотека Гусијава Резнеровића
основана 1932. године*

*Апотека „Код
св. Николе”
између два
свјетска рата*

Место и брз: *Рубињак* ДСУ
 Промет: *од 8-IV до 1-IV 1948* ИЗВЕШТАЈ АПОТЕКЕ *од 8-IV до 1-IV 19*
 Година: *1948*

1) Пројект апотеке

БРОЈ РЕЦЕПАТА			ЦЕЛОКУПАН ПРОМЕТ АПОТЕКЕ							
Издато за готово			Магистратура		Готови лекови		Ружа пројект			
приват. лекара	Хируршкије установе	Кредитнице	валута за готово	валута на кредит	валута за готово	валута на кредит				
1	2	3	Денара	п.	Денара	п.	Денара	п.	Денара	п.
			4		5		6		7	

2) Особе апотеке

З	А	Н	П	Број
Укупно				5
Од тога	фармацута			1
	фармацут. особине			2
	апел. колективна			
	администрат. особине			1
	остале			1

3) Примедбе и предлози:

Магистратура је издати за готово валута од 18-IV до 8-IV 1948 год. ваљда је нешто мање било у валути и у валути на кредит. У валути на кредит је издати за готово валута од 18-IV до 8-IV 1948 год. ваљда је нешто мање било у валути и у валути на кредит. У валути на кредит је издати за готово валута од 18-IV до 8-IV 1948 год. ваљда је нешто мање било у валути и у валути на кредит.

Образац XV/81

Цена 6,00 ден.

Издање: Издањског издаваштва: у апотекарској продајници

mr ph Вера Миленковић
и Мира Аћимовић - Танасијевић

Колектив Нарodne ајошке 1955.
јодине

*Колектив Градске
апошеке 1966.
године*

Обележавање 117 година апошекарсива, 1969. године

*Део колеќива
ајојеке
Дома здравља,
2002. године*

*Део колеќива
Градске ајојеке,
2002. године*

Обележавање јубилеја *150 година апошсекарсйва у Јајодини* омогућили су:

Скупштина општине Јагодина

Панфарма, Београд

Велефарм, Београд

Медифарм, Београд

Ветпром, Параћин

Ветфарм, Ниш

Хемофарм, Вршац

Орјанизациони одбор:

др Соња Јовановић, потпредседник Скупштине Општине Јагодина

Јелена Лалић, дипл. фармацеут

Елизабета Ранђелов, дипл. фармацеут

Бранислав Цветковић, директор Завичајног музеја у Јагодини

Милорад Јовановић, директор Историјског архива у Јагодини

АПТЕКА КОД «СВ. НИКОЛЕ»
Г. РЕЗНЕРОВИЋА

НАТ. ВОРАСИЋА

У ЈАГОДИНИ